

N:o 11.

Ank. till Riksd. Kansli den 5 Maj 1873, kl. 1 e. m.

Första Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, angående väckt fråga om åtgärders vidtagande för bevakande af Statens rätt och fördel i afseende på de egendomar i Norrbottens län, som för närvarande innehafvas af engelska bolaget »The New Gellivara Company Limited».

Uti en inom Andra Kammarerna väckt motion (N:o 102) har Herr J. Rutberg hemställt, att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t i nåder täcktes låta vidtaga skyndsamma och kraftiga åtgärder för bevakandet af Statens rätt och fördel i afseende å de egendomar i Norrbottens län, som för närvarande innehafvas af det engelska bolaget »The New Gellivara Company Limited»; i anledning hvaraf Andra Kammarerna, i öfverensstämmelse med dess Tredje Tillfälliga Utskotts hemställan i Utlåtandet N:o 24, för sin del beslutat:

»att Riksdagen må i underdänig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, på sätt och till den omfattning som Kongl. Maj:t kan finna lämpligt, inhemta upplysningar rörande Gellivara-verkens nuvarande tillstånd och förvaltning och derefter taga i nådigt öfvervägande, huruvida dessa upplysningar må anses, utöfver hvad Kongl. Maj:t härutinnan redan förordnat, påkalla ytterligare åtgärder i sådant syfte, som till bevakande af det allmännas rätt och bästa Kongl. Kammarkollegium i dess underdäniga utlåtande den 20 December 1864 och den för ordnande af de norrländska skogsförhållandena i nåder tillsatta komité i dess underdäniga utlåtande den 21 December 1870 sammanstående förordat.

Enligt hvad berörda Utlåtande innehåller, hafva Rikets Ständer redan den 5 Oktober 1860 uti underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t hemställt, att då lämpligaste sättet för landets uppodling i sammanhang med skogens behöriga vårdande syntes vara att lemna allmogen tillfälle till nybyggens anläggande, men, beträffande Norrbottens län, hvarken de för enskilde eller bolag derstädes utfärdade privilegier om jord, till uppodling under frälsemannarätt, och om skogen, dels till kolning för jernverken och dels till stockfångst för sågverken, eller de i sednare tider meddelade nådiga föreskrifter rörande stockfångst-skogarne, i Rikets Ständers tanke, voro för befordrande af landets uppodling och hemmans anläggningar ändamålsenliga eller öfverensstämmande med föreskrifterna i 77 § af nu gällande Regeringsform, Kongl. Maj:t, till förekommande deraf att icke äldre, af en eller annan grund förfallna privilegier måtte lägga hinder i vägen för de anstalter, som för nämnda ändamål kunde finnas vara med det allmänna bästa mest förenliga, måtte täckas vidtaga sådan åtgärd, att alla om jord, skogar och stockfångst till sågverken inom Norrbottens län utfärdade privilegier blefve till deras gällande kraft så fort som möjligt pröfvade, på det att hvad som ej med rätt innehades måtte till kronans fria disposition återfalla. Hvarefter Kammar-kollegium samt den för ordnande af de norrländska skogsförhållandena tillsatta komité, uti deras rörande ifrågakämda ämne afgifna ofvannämnda underdåniga utlåtanden, sammanstämmande uttalat följande åtsigter, nemligen.

dels i fråga om de egoområden, under namn af Meldercreutska och Hermelinska odlingsdistrikten, som med hufvudsakligt syfte på bergverksnäringens uppmuntran och förkofran vid Meldersteins bruk och underlydande masugnar, genom särskilda privilegier blifvit till uppodling upplåtna, att, till följd af eftersatt bergshandtering samt försummade odlings- och byggnadsskyldigheter, vilkoren i privilegierna icke blifvit fullgjorda, samt att, såsom följd häraf, så väl frälse- och säterifriheten som all vidare besittningsrätt till nyhemman redan längesedan vore af privilegii-innehafvarne förverkad; hvadan hemställt blifvit, att en noggrann och fullständig undersökning på stället måtte varda genom Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes försorg företagen på alla Gellivara-bolaget tillhörande hemman och nybyggen, till utrönande, *dels* hvilka som vore i förhållande till sitt mantal och ränta behörigen uppodlade och bebyggda, dels hvilka för närvarande vore öde, och dels hvilka hemman och nybyggen år 1804, då privilegii-friheten för Meldercreutska distriktet upphörde, icke varit i förhållande till sitt ursprungliga mantal uppodlade och bebyggda, utan nödgats undergå förmedling, samt att, sedan en sådan undersökning så i ena som i andra afseendet försiggått, fråga om upphörande af den förunnade frälse- och säterifriheten samt återgång till kronan af ej mindre de öde lemnade och inom privilegii-tiden ej fullbordade eller förmedlade, än ock öfriga för bruksrörelsen nu ej använda hemmanen måtte i laga ordning mot privilegii-innehafvarne väckas;

dels beträffande Gellivaraverken tillydande Korpfors och Rensundsfors jernverksanläggningar med dertill anslagna skogar, hvarå privilegier blifvit utfärdade genom

Kongl. brefven den 12 Mars och den 22 Juli 1828 samt Bergskollegii särskilda resolutioner den 31 Mars och den 25 Augusti samma år, att enär Korpfors masugn och Rensundsfors stångjernsverk, hvilka bort, vid privilegiets förlust, inom 1863 års utgång vara behörigen uppförda, hvarken derförinnan eller ens sedermera blifvit uppförda och kommit till stånd, privilegii-innehafvaren vid slikt förhållande förverkat all vidare besittningsrätt till de förenämnda jernverk för nödig kolfångst tilldelade nybyggen; i anledning hvaraf hemställt blifvit, att fråga om deras indragning till Kronan måtte i laga ordning emot privilegii-innehafvarne väckas samt den å nybyggena befintliga skog under tiden varda till annat nyttjande än till husbehof under förbud ställd;

samt dels angående Gellivaraverken tillhörande Awafors masugns och Hvitåfors bruks koldistrikts skog, hvarå privilegier blifvit utfärdade genom Kongl. Maj:ts särskilda nådiga bref den 22 Mars 1827 och den 22 Juli 1828 samt Bergskollegii särskilda resolutioner den 11 December 1827 och den 25 Augusti 1828, att, enär masugnen vid Awafors blifvit nedlagd och jertillverkningen vid Hvitåfors stångjernshammare upphört, det skogsanslag, som uteslutande till kolfångst för dessa verk blifvit på ofvannämnda skogstrakter upplåtet, borde, efter skeende undersökning tillika, huruvida alla å förstnämnda skogstrakter till odling tjenliga lägenheter, enligt privilegierna, blifvit till nybyggen anlagda och bebyggda, med stöd af de i privilegierna intagna villkor för skogstrakternas upplåtande uteslutande för bruksdriften samt föreskrifterna i Kongl. förordningen den 17 December 1766 och Kammarkollegii kungörelse den 18 Juli 1821 till Kronan indragas;

Och har Kongl. Maj:t, vid föredragning af detta ärende den 19 April 1872 ansett, att den af Riksdagen ifrågasatta pröfning af berörda privilegier icke borde omedelbart hos Kongl. Maj:t ega rum, men att det vore lämpligt om de af Kammarkollegium och förenämnda komité gjorda hemställanden och förslag i afseende å omförmälda privilegier blefve tagna under öfvervägande vid de i orterna förefallande afvittringar och dylika förrättningar, der privilegiernas utsträckning och fortfarande bestånd kunde ifrågakomma; hvarföre ock Kongl. Maj:t förordnat, att Kammarkollegii och skogskomitéens betänkanden skulle till trycket befordras, för att derefter genom länsstyrelsens försorg utdelas till de personer, som vid nyssnämnda slags förrättningar kunde hafva att såsom krono-ombud bevaka kronans rätt och bästa och tjena dem till ledning och upplysning i afseende å den talan, de i sådan egenskap hade att föra. Varande derjemte upplyst, att de så kallade Gellivaraverken, sedan de flera gånger ombytt egare och under förra årtiondet öfvergått till engelska bolaget »The Gellivara Company Limited», som erhållit laga fasta å ifrågavarande egendomar; hvar- efter nämnda bolag den 30 December 1867 af Rådstufvu-Rätten i Luleå blifvit försatt i konkurstillstånd, och egendomarne försålt å konkursauktion inför Konungens Befallningshafvande i Norrbottens län den 20 November 1869, samt emot en köpesumma af 775,000 R:dr R:mt inropats af ett nytt engelskt bolag, under namn af »The new Gellivara Company Limited», hvilket åter den 15 Febr. 1872 öfverlätit desamma

till storbritanniske undersåten bankiren Giles Loder, som numera, efter att hafva erhållit Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd att i riket besitta fast egendom, lärer vunnit lagfart å och innehafva ifrågavarande egendomar.

Under åberopande af de skäl, som af Andra Kammarens tillfälliga Utskott i förenämnda betänkande blifvit anförda, får Utskottet hemställa,

att Första Kammaren måtte biträda det af Medkammaren i förevarande fråga fattade beslut.

Stockholm den 5 Maj 1873.

På Utskottets vägnar:

Arvid Faxe.

Särskild mening af

Herr *Faxe*: »För min del anser jag mig icke kunna med full säkerhet bedöma, om och i hvad mån underlåtenheten att fullgöra de vilkor, som genom gällande författningar eller eljest blifvit fästade vid upplåtelsen af ifrågavarande odlings- och skogsmarker, må, vid de särskilda förhållanden som här föreligga, lagligen kunna för nuvarande innehafvare af dessa lägenheter medföra förlust af egande- eller besittningsrätten dertill; men när det synes vara af vigt icke blott för det allmänna utan jemväl för nämnda innehafvare, att frågan härom varder, så fort möjligen ske kan, pröfvad och afgjord, hvilket, af skäl som i Andra Kammarens Tillfälliga utskotts Betänkande blifvit anförda, icke torde kunna lika skyndsamt eller fullständigt vinnas på sätt Kongl. Maj:t redan föreskrifvit, får jag, på sådan grund, med Utskottets majoritet, hemställa,

att Första Kammaren måtte biträda det af Medkammaren i förevarande fråga fattade beslut.»